

Тихонова Олена

доцент кафедри
безпеки НАВС,
доктор юридичних
наук, доцент

Вікторівна,

економічної
доктор юридичних

НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З кожним роком особи, які вчиняють злочини економічного спрямування, стають дедалі винахідливішими. Вони знаходять нові способи документального маскуванню своїх протиправних діянь, а також використовують окремі прогалини в законодавстві, що дають змогу їм уникнути притягнення до відповідальності. І якщо подолати прогалини в законодавстві можна лише зусиллями суб'єктів законодавчої ініціативи, то залучення документальних доказів у кримінальному провадженні гарантує його повноту, подальший результативний розгляд матеріалів у суді та, як наслідок, притягнення особи до кримінальної відповідальності. Проте зазвичай слідчому не вистачає спеціальних фахових знань для самостійного визначення переліку й обсягу документів, котрі містять інформацію економічного змісту та необхідні для доведення вини особи в

учиненні певного економічного злочину, а також здійснення економіко-правової оцінки змісту таких документів.

Зазначене пов'язане з тим, що розслідування злочинів економічного спрямування вимагає застосування широкого кола спеціальних знань, що зумовлено використанням злочинцями під час підготовки злочину, учинення та приховування його слідів новітніх наукових технологій, сучасних технічних засобів і методів. Тому виникає необхідність залучення до досудового розслідування фахівців, які мають спеціальні економічні знання. Причому достатньо ефективною є практика залучення працівників органів фінансового контролю - Державної аудиторської служби України, яка, відповідно до своїх повноважень, має право здійснювати позапланові виїзні ревізії за дорученням Національної поліції (ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»).

Але сьогодні внаслідок змін, які було внесено до кримінального процесуального законодавства, слідчий позбавлений можливості призначати ревізії та перевірки. Вилучення п. 4 ч. 2 ст. 40 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України призвело до виникнення неоднозначності розуміння порядку призначення ревізії слідчим Національної поліції. Так, відповідно до ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», позапланова виїзна ревізія може проводитись за дорученням Національної поліції на підставі рішення суду. Тобто слідчий має звернутися до суду з клопотанням про надання дозволу на проведення ревізії. Але клопотання має бути обґрунтованим, тобто в ньому необхідно зазначити відомості щодо винесення слідчим постанови про проведення ревізії. Зазначений висновок було зроблено на підставі аналізу узагальнення судової практики розгляду місцевими загальними судами клопотань слідчих, прокурорів про надання дозволу на проведення позапланової виїзної ревізії для забезпечення розслідування під час кримінального провадження. У цьому узагальненні було зазначено, що передумовою для звернення з таким клопотанням до суду є винесена ним постанова про призначення такої ревізії

(до внесення змін до КПК України в частині повноважень слідчого щодо призначення ревізії). Тому сьогодні, коли слідчий позбавлений права призначати ревізію, слідчі судді досить часто відмовляють у наданні дозволу на проведення позапланових виїзних ревізій. Обґрунтовуючи свою позицію, вони посилаються на те, що відповідно до вимог кримінального процесуального закону слідчий суддя в межах його компетенції на етапі досудового розслідування розглядає клопотання слідчого щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, повний перелік видів яких визначено в ст. 131 КПК України. Перелік слідчих дій, для проведення яких можуть виносити клопотання, визначено в главі 20 Кодексу. Водночас про проведення ревізії там не йдеться. Саме це зумовлює відмову в наданні дозволу на проведення документальної ревізії.

Така ситуація суттєво ускладнює процес збирання виключного обсягу доказів та надає можливість оспорювати правомірність призначення позапланових виїзних ревізій, що робить кримінальне провадження щодо економічних злочинів більш вразливим до протидії з боку сторони захисту. Це зумовлено також тим, що в разі, коли слідчий, покладаючись на власні знання, навіть детально дослідить певні документи та зробить висновки, використовуючи спеціальні економічні знання, до них можна ставитися критично, адже він не є фахівцем з економіко-правового аналізу. Причому за відсутності матеріалів ревізії чи перевірки та можливості використати результати діяльності фахівця в суді доволі складно довести наявність підстав для вилучення документів. Водночас за відсутності документів неможливо залучити фахівців як експертів до проведення експертизи. Таким чином, отримуємо замкнуте коло, яке унеможливує ефективну боротьбу з економічною злочинністю. Це підтверджує нагальну необхідність удосконалення кримінального процесуального законодавства щодо правового врегулювання підстав призначення ревізій стороною обвинувачення.